

เทศน์เช้า วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๒

พระอาจารย์สงบ มนัสสุนโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรมนะ วันนี้ฟังธรรมๆ นะ เรามาวัดมาวากันเพื่อเราแสวงหา แสวงหาสัจธรรม เพื่อหัวใจของเราๆ ใจ เวลาไปวัดไปวา เห็นไหม เขตอภัยทาน

เขตอภัยทาน สัตว์มีชีวิตเขายังไปปล่อยที่วัดกัน ถ้าปล่อยแล้ว พวกเรารู้กันว่าเป็นที่ เขตอภัยทาน เราจะไม่ไปล่า ไม่ไปทำลายสัตว์นั้น

นี่เหมือนกัน เวลาเราไปวัดไปวาขึ้นมา เราก็เพื่อหาสัจธรรมในใจของเราๆ ไปวัดไปวา วัด เป็นที่อยู่ของผู้ที่ทรงศีล ถ้าทรงศีล เป็นศีลเป็นธรรมนะ แค่ว่าปากประตูดมานี้เขารู้แล้ว เวลาไป วัด วัดไม่ร้างๆ ใจ วัดไม่ร้างมันมีข้อวัตรปฏิบัติ ข้อวัตรปฏิบัตินี้กิจของสงฆ์ กวาดลานเจดีย์ ทำ ความสะอาด นีกิจของสงฆ์ ใ้กิจของสงฆ์ๆ เพราะอะไร เพราะว่าสิ่งนี้เป็นของสงฆ์ใจ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สงฆ์ปกครองสงฆ์ๆ เพราะสงฆ์ปกครองสงฆ์ เพราะสงฆ์รู้จักธรรมและวินัย ธรรมและวินัย กิจของสงฆ์ๆ กิจของสงฆ์ ๑๐ อย่าง ดูแลอุปัชฌาย์ อาจารย์ของตน ห่อน้ำหองท่า กิจของสงฆ์ทั้งนั้นนะ แล้วพระสงฆ์มีชื่อเสียงกิตติศัพท์กิตติคุณ ทั้งนั้นเลย แล้วเราไปวัดไปวา กิจของสงฆ์มันทำกันหรือไม่ ห่อน้ำนี้เปิดไม่ได้เลย ผงๆ ทั้ง นั้นนะ นีกิจของสงฆ์ เวลากิจของสงฆ์ เรื่องอย่างนี้มองไม่เห็น

เวลาผู้ที่บวชใหม่ เราพูดบ่อย เวลาพระที่บวชเข้ามาใหม่ๆ ใจ เรามาบวชเป็นพระนะ เรา ไม่ได้สมัครเป็นเทศกิจนะ เราไม่ได้เป็นเทศบาลมาเก็บมาล้าง

ถ้ามองทางโลกมันเป็นอย่างนั้น เทศกิจเทศบาลเขาเก็บขยะ เขาล้างขยะของเขา นั่นเป็น เรื่องของสาธารณะ แต่กิจของสงฆ์ๆ ในวัดที่ไม่ร้างๆ

วัดที่ไม่ร้าง คนที่จะมีคุณธรรมขึ้นมา หัวใจของเขาเป็นธรรมๆ ขึ้นมา ถ้าหัวใจเป็นธรรม ขึ้นมา เขาเคารพพระขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยนี้ไว้

ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยนี้ไว้ เราเคารพองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราทำเพื่อบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราไม่ได้ทำเพราะเป็นเทศกาลเทศกาล เทศกิจเทศบาลนั้นเป็นเรื่องของโลกเขา

แต่นี้มนุษย์ พระก็มาจากมนุษย์ๆ ถ้าพระก็มาจากมนุษย์ เคารพองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าเราเคารพบูชาขึ้นมา เราเป็นศากยบุตรพุทธชินโนรส เราไม่ใช่เทศกาลเทศบาลนั้น

เทศกาลเทศบาลนั้นเขาทำด้วยหัวใจที่เป็นธรรมก็มี คนที่เป็นธรรมเขาก็มี คนที่เป็นอาชีพของเขาก็มี

พระก็เหมือนกัน พระมีข้อวัตรประเพณีปฏิบัติขึ้นมา วัดไม่ร้างๆ เวลาวัดไม่ร้าง เข้าไปในวัดในวาขึ้นมา วัดนี้ไม่ร้าง ถ้าวัดนี้ไม่ร้าง เห็นไหม

เวลาทางโลกๆ นะ ถวายความรู้สงฆ์ๆ

สงฆ์เขาเรียนพระไตรปิฎก สงฆ์เขาประพฤติปฏิบัติ แล้วจะมาถวายความรู้อะไร

นี่ถวายความรู้สงฆ์ๆ

ถวายความรู้ เขาคิดแบบโลกๆ ไง แต่ถ้าเป็นการศึกษานะ ศึกษามาแล้ว ถ้าศึกษานักธรรมตรี นักธรรมโท นักธรรมเอก เปரியญ ๙ ประโยค เขาศึกษามาเพื่อให้ประพฤติปฏิบัติ เวลาประพฤติปฏิบัตินะ ถ้าใจเป็นธรรมๆ มันเคารพบูชามาตั้งแต่ในใจดวงนั้นนะ

เวลาหลวงตาท่านบรรลุลหฺรรม กราบแล้วกราบเล่าๆ กราบองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยหัวใจทั้งสิ้น

เวลาท่านออกมาโครงการช่วยชาติฯ คนมาช่วยเหลือ ช่วยท่าน ท่านบอกไม่ต้อง เวลาใครจะให้สมณศักดิ์ฯ ท่านบอกว่าให้บุคคลที่เขาเป็นกำลังใจเขาเถิด ของท่าน ท่านยกหัวใจบูชา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำเพื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ต้องให้ใครมายกย่องบูชาใดๆ ทั้งสิ้นเลย เวลาถ้าจิตใจมันเป็นธรรมๆ ใจ

จิตใจเป็นธรรม มันเป็นธรรมในหัวใจดวงนั้น ถ้าเป็นธรรมในหัวใจดวงนั้น ธรรมชาติๆ ถ้าธรรมชาติ เห็นไหม เวลาหลวงตาท่านพูดไป เวลาจะคิดนะ เหมือนกับคนไปแบกหามขอนไม้ คนที่แบกหามแล้ววัดขอนไม้ มันต้องมีสติใช่ไหม

นี่ไง ธรรมชาติๆ เวลาภาวรา หเว ปญฺญกฺขนฺธา ความรู้สึกนึกคิดเวลาคิดขึ้นมามันพร้อมมา มันพร้อมมา แต่ของเราอวิชชา เราไม่รู้ ความคิดมันคิด หลวงตาบอก มันชี้ถ่ายหัวใจไว้แล้ว มันไปแล้วกิเลสละ โอ้ย! เพิ่งทุกขนะ เพิ่งทุกข เพิ่งทุกขใจ นี่มันจับถ่ายไว้ในหัวใจแล้วมันถึงไปนะ

แต่ถ้าเป็นธรรมๆ ขึ้นมา ถ้าพูดถึงสติที่สมบูรณ์ สติวินัยๆ ความรู้สึกนึกคิดพร้อม แต่ทำไมเวลาหลวงตาท่านบอกท่านเผอเรอเรื่องนั้น เผอเรอเรื่องนี้

เผอเรอ เห็นไหม ทางโลกเราต้องใช้ขันธ คำว่า “ใช้ขันธ” มันต้องใช้ความรู้สึกสื่อสารกัน คำว่า “ใช้ขันธ” มันซำคร่ำคร่ำ สิ่งที่ลืม เห็นไหม

ในมิลินทปัญหา ถ้ามีลินทปัญหามพระนาคเสน พระอรหันต์ไม่ลืมอะไร

ลืมในสมมุติบัญญัติ สมมุติบัญญัติ ชื่อเสียงกิตติศัพท์กิตติคุณนี้สมมุติ สมมุติ พระอรหันต์ลืมได้ แต่พระอรหันต์จะไม่ลืมพระอริยสัจเลย

ทุกข เหตุให้เกิดทุกข ทุกขดับ วิธีการดับทุกข เป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคามี เป็นอนาคามี นั้นนะ เวลาขณะ สมุจเฉทปหานไปแล้ว ไม่มีวันลืม ลืมไม่ได้ มันเป็นอันเดียวกับใจ มันไปลืมได้อย่างไร มันเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องธรรมชาติในใจอันนั้นนะ ภวาสวะ ภพอันนั้นนะ อันนั้นนะ เป็นธรรมนะ มันจะไปลืมได้อย่างไร แต่เวลาสื่อสารนี้ลืม เพราะอะไร เพราะมันเป็นสมมุติ

เวลาท่านแสดงธรรมๆ นะ ท่านบอกว่าความรู้สึกในหัวใจมันยิ่งใหญ่นัก ที่พูดออกมามัน สมมุติบัญญัติใจ มันภาษา มันมีแค่นี้แหละ กินข้าว ทานอาหาร เสวย กินเหมือนกันนะ แต่มันคนละสถานะ เวลาเหมือนกัน มรรค ๔ ผล ๔ พิจารณากายแล้วพิจารณากายแล้ว เวลาพิจารณากายไปแล้ว เวลาสมุจเฉทปหาน

ก็พิจารณากายชั่ว กายนอก ภายใน ภายในกาย มันก็เหมือนทานอาหาร เสวย ฉัน มันอยู่ที่สถานะที่หัวใจที่มันสูงขึ้นมา ถ้ามันสูงขึ้นมามันเป็นของมัน แต่สุดท้ายแล้วก็คือการกินนั่นแหละ การกินก็คือการกินใจ ถ้าการกินขึ้นมา การรับประทานอาหารๆ แล้วรับประทานจริงหรือเปล่าละ แล้วรับประทานอาหารแล้วไม่รู้รส ไม่รู้ชาติอะไรเลย การรับประทานอาหาร แล้วรับประทานอย่างไร

ฉะนั้น เวลาในมหายาน เห็นไหม หิวก็กิน ร้อนก็อาบน้ำ

แล้วเวลาบอกว่าหิวก็กินๆ

กินข้าวหรือ กินข้าวหรือกินอะไร ทารกไม่มีการศึกษา มันโตมา มันนอนจมขี้จมเยี่ยวมันนะ ถ้าพ่อแม่ไม่ดูแลนะ เวลามันหิวมันก็เอามือป้ายกินนะสิ

แล้วเอ็งกินอะไร หิวก็กิน แล้วกินอะไรละ กินอย่างไรละ

ถ้ามันกิน มันกินตามความเป็นจริงใจ หิวก็กิน ร้อนก็อาบน้ำ ปวดท้องก็ขี้ถ่าย นี่เวลามหายานใจ

ศาสนาสอนเรื่องอะไร

ละชั่ว ทำดี จบ

ละชั่ว ทำดี ละชั่ว ทำดี แล้วชั่วมันอยู่ไหนละ

ชั่วเวลากิเลสค้นหาความทะยานอยากมันครอบงำหัวใจแล้ว สิ่งที่มีมันทำดีงามไปหมดนะ แล้วคนอื่นทำมันขัดหูขัดตาไปทั้งสิ้น เวลามันขัดหูขัดตามันก็ขัดกิเลสใจ แต่ถ้าเป็นจริงๆ ขึ้นมาแล้ว มันเป็นในหัวใจ มันจะเข้าใจเลย อ้อ!

เวลาเริ่มต้นของเรา ระดับของเรา ระดับของท่าน เรามีศรัทธามีความเชื่อมากนะ คนที่มีความเชื่อ เราเคยอยู่กับหลวงตา เห็นแล้วตกใจเลย มาจากนครสวรรค์ กระโถนของท่าน ท่านฉันหมาก ท่านซากเสลดคนะตอนฉันข้าว มันเข้ามามันยกดื่มเลย

เวลาศรัทธามันทำได้ กระโถนนะ น้ำเสลด น้ำต่างๆ เขายกขึ้นแล้วเขาดื่ม

เรายังบอกว่า เฮ้ย! เรายังทำไม่ได้เลย เรายังไม่กล้าทำขนาดนั้นเลย

นี่คำว่า “ศรัทธา” เวลาศรัทธามหาศาลเลย แต่ศรัทธาแล้ว ศรัทธามันแก้กิเลสไม่ได้ แต่ถ้าไม่มีศรัทธา มันก็ไม่มีความสนใจในพระพุทธศาสนาใช่ไหม ถ้าเราไม่มีศรัทธาในชีวิตของเราเลย คนที่ไม่มีศรัทธา ไม่สำนึกในชีวิตเลย เขาปล่อยปละชีวิตเขาไว้สละไปเลย

คนที่มีศรัทธาเนะ มีความมั่นคง มีอัตตาในใจของเขา เขาทำคุณงามความดีๆ ความดีนั้นมันจะลบลงไปเรื่อย ลบลงไปเรื่อย มันจะรู้ของมันไปเรื่อยๆ ในหัวใจอันนั้นนะ

มันต้องมีศรัทธา ศรัทธาเราก็มาศึกษา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมแสดงธรรมอนุพุทฺธิกา ถ้าเขายังไม่มีศรัทธา ให้เขามีศรัทธาก่อน มีศรัทธาแล้วเสียสละทาน คำว่า “เสียสละทาน” มันได้แย้งกับความตระหนี่ถี่เหนียวแล้ว มันได้แย้งกับอိถัมในใจของเราแล้ว เราคิดดี เราคิดดี เราคิดแน่ เราคิดถูกทั้งนั้นนะ

เวลาให้ทานไปแล้วนะ มีนายพรานมากมายล่าสัตว์ เวลายิงเก่งแล้วมันเจ็บ จะเข้าไปฆ่ามันนะ มองสบตา โอ้โฮ! ชีวิตนี้เป็นชีวิตสุดท้าย แล้วจะไม่ทำอีกแล้วละ

เวลาสบตานะ สบตาสัตว์ที่มันกำลังจะสิ้นชีวิตนะ มันมองตาเง เรามีโทษมีภัยอะไรต่อกัน ทำไม่มายิ่งกันละ

มันเป็นกีฬาไง มันเป็นสถานะของลูกผู้ชาย แล้วลูกผู้ชายไปยิงเขาใช่ไหม เวลายิงแล้วถ้ามันไม่เห็นก็คิดไปอีกอย่างหนึ่ง

มีนายพรานหลายคนมาก เวลาเขาบอกเลยนะ เวลายิงสัตว์แล้วสัตว์มันจะเจ็บ มันต้องเข้าไปฆ่า พอไปฆ่า เข้าไปใกล้ๆ โอ้โฮ! ไปสบตามันนะ คิดขึ้นมาในใจนะ ชีวิตนี้เป็นชีวิตสุดท้ายแล้วเลิกแล้วละ ทำไม่ลงแล้วละ

ชีวิตใคร ใครก็รัก แต่สถานะของใครมันอยู่ในสถานะไหน ถ้าใจเป็นธรรมๆ

นี่เหมือนกัน เวลาเราไปวัดไปวาเสียสละทานๆ เราเห็นความที่คนทุกข์คนยาก คนที่ขาดตกบกพร่องเขาได้ใช้ทรัพย์สินของเราที่เป็นประโยชน์ มันเห็นแล้วมันสะเทือนใจเรื่อยๆ มันคิดไปเรื่อยๆ นี่ระดับของทานนะ

ไปวัดไปวา อเสวนา จ พาลานํ ปณฺชิตานญฺจ เสวนา เราจะไม่คบคนพาล เราจะคบบัณฑิตๆ ใจ คนที่เป็นบัณฑิตๆ เรามีสติมีปัญญา เราหลีกเลี่ยงให้กัน เราให้คนที่อ่อนแอกว่า คนที่เขามีความจำเป็นกว่า อ้าว! เจริญตามสบายเลย เราเป็นผู้ที่แข็งแกร่งกว่า เราที่ยังไม่จำเป็น เรามาทีหลังก็ได้ แต่มาทีหลัง ถ้ามันจะขาดตกบกพร่องอย่างไร ใอันนั้นคือวาสนาของเรา

แล้ววาสนาของเรา สิ่งนี้มันเป็นวัตถุ วัตถุเพื่อเลี้ยงธาตุ ๔ เท่านั้นเอง แต่น้ำใจของเราที่เราให้เขา น้ำใจของเราที่เปิดทางให้เขา เขาได้ประสบความสำเร็จของเขา นี่มันเห็นแล้วมันชื่นใจๆ นี่ทาน ระดับของทาน ถ้าคนรู้จักนึกคิดใจ

เวลาไปมันก็เรื่องธรรมดา โลกนี้มันก็มีเยาวชน อนุชนรุ่นหลังมาตลอดไป คนที่มีศรัทธาความเชื่อเข้ามาในศาสนา เห็นไหม ถ้าเป็นศรัทธาของเขา ศรัทธาทางโลก ศรัทธาที่เป็นศรัทธาที่มันยังต้องการแค่ปัจจัยเครื่องใช้อาศัย เขาก็แย่งชิงของเขาตลอดไป

แต่คนที่ได้คิด คนที่ได้คิดคนนี้ อนุปปพิทก้า ให้เสียสละทาน พอเสียสละทานขึ้นมามันรู้สึกนึกคิดได้ๆ จิตใจจะได้ไปเกิดเป็นพรหม พอเกิดเป็นพรหมขึ้นมาแล้วถือเนกขัมมะ ถ้าถือเนกขัมมะขึ้นมาแล้วเราจะประพฤติเนกขัมมะๆ เนกขัมมะขึ้นมาเพื่ออะไร ก็เพื่อจะค้นคว้าหาใจของตน ถ้าเพื่อค้นคว้าหาใจของตน เห็นไหม เริ่มจากทาน ทานคือวัตถุเป็นเรื่องภายนอก

ธรรมะขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ธรรมในใจขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประเสริฐที่สุด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมๆ เวลาองค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม กิริยาของธรรม แสดงธัมมจักขุ พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม เพราะท่านฟังของท่านแล้วท่านใช้สติปัญญาของท่าน

สติปัญญา สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา เกิดขึ้นในหัวใจของพระพระอัญญาโกณฑัญญะ แล้วพระอัญญาโกณฑัญญะเอาการี่นำธรรมะขององค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วใช้ปัญญาของตนขบ ใช้ปัญญาของตนคลี่คลาย นี่มันทำขึ้นมา

สิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งใดเกิดขึ้นๆ ถ้ามันไม่เกิดขึ้นในหัวใจนั้น หัวใจนั้นไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ หัวใจนั้นไม่ทำสมาธิ หัวใจนั้นไม่เห็นการกระทำ นวกรรม นวกรรมที่มันเกิดขึ้นใจ

คุยกันนัก เทคโนโลยี นวัตกรรม แล้วมีหรือเปล่า มีจามาทั้งนั้นเลย พระไตรปิฎกจามาทั้งนั้น แล้วก็มาคลี่มาคลาย ไม่มีจริงเลย

เวลามันจริงขึ้นมา สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา เกิดอย่างไรละ เกิดที่ไหนละ เกิดที่สมองหรือ เกิดที่บ้านเราไซ้ไหม เกิดในตู้เซฟ เกิดในบัญชี เกิดที่ไหน เวลามันเกิดนะ นี่ไง เวลามันเกิด องค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรมๆ

เวลามันเกิดขึ้นมา สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นต้องดับเป็นธรรมดา องค์พระสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแสดงธรรม กิริยาของธรรมๆ

ถ้าเราศึกษามา ศึกษามาก็เป็นความจำทั้งสิ้น เป็นภาคปริยัติ เป็นการศึกษา การศึกษาทำให้โลกเจริญ การศึกษาทำให้คนฉลาด แต่ฉลาดขึ้นมา ฉลาดอยู่ในโลกียปัญญา อยู่ในโลก อยู่ในความเข้าใจเรื่องศาสนา

ความเข้าใจเรื่องศาสนา ศรัทธา ศรัทธาแก้กิเลสไม่ได้ไง เวลาทำความสงบของใจเข้ามานะ ถ้าใจมันสงบขึ้นมาได้ ถ้าใจสงบขึ้นมาได้ สงบอย่างไร

เวลาเราเอาชนะหัวใจเรามันยังแสนทุกข์แสนเข็ญขนาดนั้น เวลาครูบาอาจารย์ท่านคอยชี้ คอยแนะ คอยบอก คอยเทียบ คอยเคียงให้เราเป็นอุบาย ให้เป็นอุบายนะ ล้อมมันออกมา แล้วใช้ปัญญาตัดมัน สมารถจับ แล้วปัญญาตัด ตัดอย่างไร

ครูบาอาจารย์ท่านเคยเห็น เคยรู้ เคยทำ ท่านเห็นถึงความโหดร้ายของกิเลสในใจของสัตว์โลก หลวงตา ครูบาอาจารย์ท่านพูดประจำ ในโลกนี้ไม่กลัวอะไรเลย กลัวกิเลสในใจของคน

กิเลสในใจของคนมันปลิ้นปล้อน มันพลิกมันแพลง คนดีๆ ก็ทำให้ร้ายได้ องค์คุณมาลฆ่าคนมาแก้ร้ายกว่าคน ก็เป็นพระอรหันต์ขึ้นมาได้ คนดีๆ ถ้ามันมีกิเลสในหัวใจ แล้วกิเลสถ้ามันตายแล้วมันก็จบ

แล้วกิเลสมันอยู่ในหัวใจ มันมีชีวิต มันพลิกมันแพลงนะ ชีวิตเราทั้งชีวิตนะ เรามีธรรมในหัวใจๆ พยายามขีดวงมันไว้ พยายามดับมันให้ได้ แล้วพยายามทำความสงบของใจให้มันได้

แล้วเวลาจิตสงบแล้ว ถ้าเราจะใช้สติปัญญาดึงมันออกมา ออกมาคลี่คลาย ออกมาพิจารณา ออกมาเพื่อรู้แจ้ง รู้แจ้งในใจของตน พิจารณาซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนมันสมุจเฉทปหานกิเลสขาดตั้งแนบขาด กิเลสขาดออกจากใจเป็นขึ้นๆ ลงๆ เลย พลิกสพกิเลสด้วย ยถาภูตัง ญาณทัสสนะ กิเลสตาย เห็นกิเลสตายเลย แล้วกิเลสตาย เห็นกิเลสตายแล้วมันรู้มันเข้าใจตามจริงแล้ว

แล้วคนมันทำนะมันมัวซั่ว มันข้ามศพ ข้ามกิเลสไปข้ามกิเลสมา มันให้กิเลสพลิกไปแพลงมา มันว่ามันฉลาด

คนภาวนาเป็นเขาซ้ำๆ นะ แล้วซ้ำๆ เวลาพูด พูดธรรมะเหมือนกัน พูดในพระไตรปิฎกเหมือนกัน พูดบาลีเหมือนกัน แต่มันไม่เห็นกิเลส มันไม่รู้จัก ถ้ามันไม่รู้จัก มันไม่เคยเห็นนะ แล้วมันบอกมันภาวนาเป็น มันเป็นไปไม่ได้ไหม เป็นไปไม่ได้หรอก

แต่ถ้าเป็นไปได้ ดูลิ เวลาลงตาท่านสิ้นกิเลส กราบแล้วกราบเล่า ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้วนะ ท่านยังเคารพบูชาในหัวใจนั้น ท่านเคารพหลวงปู่มันมาก เคารพเพราะอะไร เพราะคนคนนี้เป็นผู้เบิกตา คนคนนี้เป็นผู้ชักนำ ไม่มีคนชักนำ มันจะไปได้อย่างไร ไปได้อย่างไร ใ้คนที่ภาวนาแล้วติด แล้วล้มลุกคลุกคลานมาแสนทุกข์แสนยาก มันซาบซึ้งมาก

แต่คนมันไม่เคยเป็นอะไรเลย อีโก้ ยิ่งใหญ่อยู่คนเดียว นั่นนะกิเลสทั้งนั้นนะ แต่อมธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาสาธยาย สาธยายธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ไม่เคยเห็นกิเลส ไม่เคยเห็นความผิดพลาด ความบกพร่องของตนเลยแม้แต่นิดเดียว ก็คือไม่เคยเห็นกิเลสไป

เวลาครูบาอาจารย์เราเวลาท่านชำระกิเลสแล้วนะ ทำไมเราโง่ขนาดนี้

คนฉลาดเขาว่าตัวเองโง่เง่าแต่ตุน ยังจะต้องค้นคว้า ศึกษาค้นคว้าไป

โง่โง่ๆ มันอวดฉลาดทั้งนั้นนะ มันยอตนมันเย้ยมกระเทียมดอง แล้วมันก็จะโง่อยู่อย่างนั้น
เอวัง